

Et glemt kapitel i Norges krig

Av Einar Diesen X

Der kommer en ny bok inn på bordet — alltid et spennende øyeblikk. Man tar den opp, ser på omslaget — det viser fem norske soldater med en såret kollega mot en bakgrunn av brede ruiner. Så snur man den og ser på baksiden for å lese hva forlaget sier om boken.

Og man fester seg straks ved

at Gyldendal mener forfatteren har trukket frem fra mørket et glemt kapitel av Norges krig.

Et glemt kapitel? Er noe av den norske krigsdeltagelse glemt i etterkrigstidens historiskrivning?

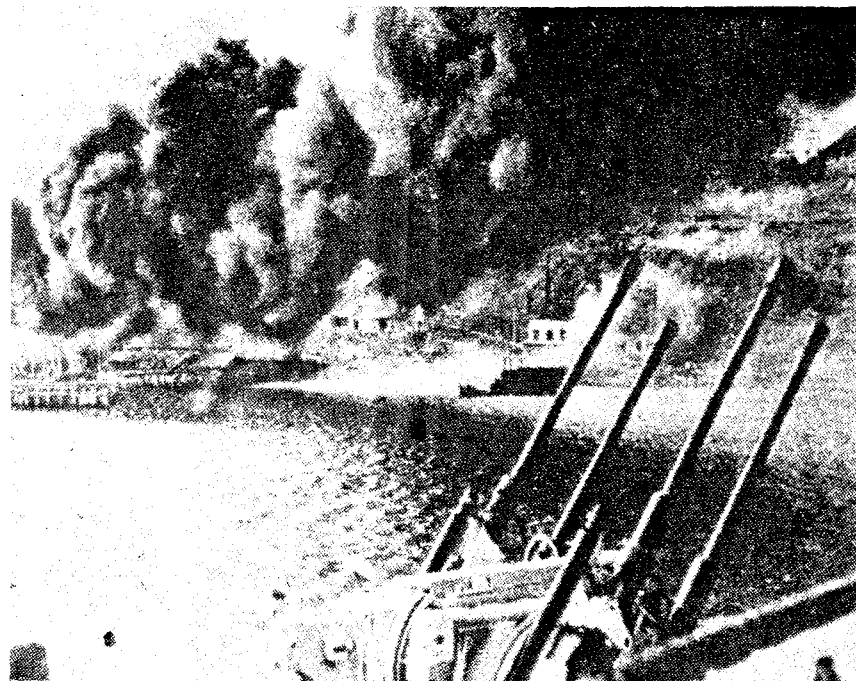
Ja, det er akkurat det som er tilfelle. Det er vel få om noen som idag vet hvordan krigen

artet seg for dem som befant seg på Svalbard eller på en eller annen måte hadde knyttet sine interesser til denne norske utpost. Og grunnen er ganske enkelt at det har man i virkeligheten aldri fått vite!

Oberstløytnant Eystein Fjærli har gitt seg til å studere norske, britiske og ikke minst tyske krigshistoriske redegjørelser, norske krigsarkiver, endel private bøker og skrifter — og så har han fått tak i noen av dem som på forskjellig vis oppholdt seg på Svalbard under krigen. Og resultatet er blitt et særdeles grundig og meget detaljert arbeid, en oversikt over en til det ytterste komplisert og innviklet krigføring.

Og det er såvisst ikke bare de direkte krigshandlinger som fant sted på og omkring selve øygruppen vi får et klart bilde av. Det som gjør boken verdifull er først og fremst at krigen på Svalbard er satt inn i det strategiske helhetsbilde. Oberstløytnanten har fått anledning til å skildre ikke bare alt det som foregikk i London, han har også med mangt og meget av det som foregikk bak kulissene på tysk side. Og noe av dette foregikk dessuten i Oslo.

Skal vi forstå det som foregikk på og omkring Svalbard må vi jo være klar over at det var to ting som særlig bidro til å gjøre situasjonen komplisert: Den ene var at Store Norske Spitsbergen Kulkompani var en ikke uvesentlig faktor i spillet.

Fra det tyske angrep på Barentsburg i september 1943.

Den annen at Norge var okkupert av tyskerne som derved mente å ha en slags eierinteresse der, noe som den norske regjering i London også gjorde. Og man må ikke glemme at også den britiske og senere den amerikanske regjering var interessert.

Mens alle disse interesser meldte seg på forskjellig vis, var der en norsk sysselmann der oppe, og der var en norsk ledelse av grubedriften. Og av og til sto disse i forbindelse med London, av og til med Oslo hvor altså tyskerne var. Det kunne sannelig ikke være lett å være sysselmann på Svalbard i krigsårene.

Den 9. april kom som et sjokk på Svalbard, forteller forfattere

ren. En stor del av de mennesker som kom til å spille en rolle i de år som fulgte, var grubearbeidere på Svalbard da krigen brøt ut. Senere kom de igjen som soldater. Og mange av dem falt der oppe. Forfatteren forteller lavmælt og stillferdig om blodslit og livsfare, om liv og død, blant de norske på Svalbard. Han hever stemmen litt, og den får kanskje en litt spiss undertone når han redegjør for, skal vi si, krangelen i London, hvor de norske interesser var delt mellom å beskytte grubedriften og fore krig, mens de britiske utelukkende gikk på å vinne krige, og hvor den britiske og den norske regjeringens ledende personligheter, og de norske og de britiske militære lede-

re som regel var rykende uenige. Allierte og tyske ekspedisjoner veksler, der skytes og brennes, patruljer slåss om radiostasjoner, og store flåtestyrker rykker inn med dundrende kanoner — inntil høsten 1944. Da er Nord-Norge ikke mere tysk, og heller ikke Svalbard er en tysk interessesfære lenger. De nordmenn som er der får være i fred.

Boken er en dramatisk og spennende beretning, sier forlaget på siste omslagsside. Forlaget har rett. Det er også blitt en nødvendig beretning, fordi vi ikke har fått vite alt dette før.

Eystein Fjærli:
KRIGENS SVALBARD
Gyldendal norsk forlag.

Fem norske soldater bærer en såret kollega i sikkerhet. I bakgrunnen de rykende ruiner av Barentsburg. Illustrasjon fra Eystein Fjærli's bok «Krigens Svalbard».

6952101